

Maandag 28 oktober 1918 – enige editie

Vluchtelingen uit Noord-Frankrijk en België.

Men meldt ons uit Maastricht:

Heden, zondag, zijn nog ongeveer 2400 vluchtelingen langs de Bilzerbaan ons land binnengekomen en door Maastricht vervoerd naar hier, waar allen ondergebracht zijn in het klooster Opveld der Franse zusters, het patronaat, de school en wat verder aan zalen in het dorp te vinden was. Vandaag waren er meer zieken, meer dan vijftig wel en verschillende, die op brancards in de rijtuigen naar de plaats van bestemming gingen.

In Bilzen waren plakkaats opgehangen, dat alle jonge mannen van 18 tot 35 jaar tot nader order in België moest blijven.

In het Rode Kruisgebouw in de Bredestraat, huis van de overleden minister Louis Regout was vandaag bezoek van de minister van Binnenlandse Zaken en de vice-regeringscommissaris de heer A. Stille, terwijl ook het bestuur der Maltezer ridders er vertoefde. Morgen worden weer ongeveer 2400 vluchtelingen verwacht, terwijl dinsdag rustig zal zijn. Dan worden de vluchtoorden hier in de buurt gereinigd en opnieuw in gereedheid gebracht voor de nog te verwachten vluchtelingen.

Het is bijna 5 uur in de namiddag en daar gaat de laatste wagen de Heerderweg op, waar aan het begin aan drie tafeltjes controle gehouden werd door Belgen, die zich daartoe hadden aangeboden. Terwijl daar de vluchtelingen aankwamen, vertrokken even verder aan het station 1600 anderen in de richting Nijmegen. Dit was reeds de derde groep die vertrok.

We zijn hedenmiddag per rijtuig een tocht gaan maken naar Heer, waarheen vandaag de vluchtelingen vervoerd zouden worden. Het was bijna 3 uur en in Wijk, in de Alexander Bothalaan, de Spoorlaan en de Akerweg stonden de eindeloze rijen van karren nog met de arme ongelukkigen, die reeds voor 12 uur aan de grens van ons land waren aangekomen. We schreven de eerste dag, dat de regeling goed was. Maar het blijkt, dat de organisatie tegen zulk een vloed niet opgewassen is. Er zijn te weinig mensen, vooral Frans sprekende mensen, waardoor het werk niet opschiet.

In het klooster te Heer zijn onze soldaten druk bezig, de meegebrachte schatten af te laden en op te stapelen onder een afdak. Die bagage neemt veel meer plaats in dan de vluchtelingen. Daarop is bij de ruimte niet gerekend.

In de leeggemaakte klassen was stro gespreid. De vrouwen en kinderen werden bij elkaar gelegd, de mannen afzonderlijk. Een grote verwarmde zaal met bedden was voor de zieken in gereedheid gebracht. Er lagen enkele kinderen terwijl bij de kachel twee oudjes zaten, de man van 80, de vrouw van 84 jaar. In de keuken was voor allen warm eten bereid. De verdeling ging echter moeilijk, omdat de nieuw aangekomenen maar steeds binnenstroomden. In het patronaat, waar de stroom ook nog aanhield, leidde de burgemeester ons rond. De zaal boven was bestemd voor de vrouwen en kinderen, beneden kwamen de mannen. De chocolade van de distributie kregen de kinderen. Zijn gemeentenaren konden er wel eens een week zonder. Vuur was er helaas niet en mocht er niet zijn voor het brandgevaar. En toch hadden de stakkers het koud, zo'n hele dag op open wagens en niet altijd goed gekleed. Ook hier weer het bezwaar met al die bagage, die natuurlijk bij het weggaan niet uit elkaar te halen is.

Waarom worden al die zieke mensen zo ver vervoerd naar een der kloosters, terwijl hier in onze stad het Rode Kruishospitaal leeg is?

Te Ittervoort zijn gisteren 1100 vluchtelingen uit Kamerijk, Douai en omgeving aangekomen. Het gunstige weer bevorderde een regelmatige doorvoer. Allen werden voorlopig weer ondergebracht te Heel en Horn. Een dezer uitgewekenen was in het bezit van 4600 F aan baar goud.

Vanwege de Duitse militaire overheid was order gegeven, dat 18 tot 35-jarigen de grens niet mochten passeren. Desondanks wisten er een zestal, verborgen onder de op karren geladen bagage, over te komen. Minder gelukkig waren evenwel twee twintigjarige jongelingen, die de onhandigheid hadden begaan zich te verschuilen onder de bagage op een aan de Duitse kommandantur in Valenciennes toebehorend rijtuig, dat natuurlijk aan de grens moest achterblijven. Toen dit wagentje, dat achter een ander voertuig was vastgebonden, werd losgemaakt sloeg het om. De bagage rolde tegen de grond en de twee verborgen Franse dienstplichtigen kwamen tevoorschijn. Ondanks het geweeklaag van een moeder en een zuster der jongelingen moesten dezen achterblijven. De karren, die nog op Belgisch gebied tot vertrek gereed stonden, werden na dit geval een voor een door Duitse soldaten aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen.

Een tweede minder aangenaam incident volgde weldra. Een Franse jongeling, vallend in de termen tot terughouding, wist tot aan de uitgangspoort te komen en maakte van een daartoe gunstige gelegenheid gebruik om over te lopen. Doch nauwelijks de draad gepasseerd, werd hij door een Duitse soldaat gegrepen, die hem met geweld weer binnen de versperring terug trachtte te brengen. Er ontstond een worsteling, waarbij de Duitser de overhand zou behouden hebben, indien hij niet door enige aanwezige burgers

zodanig met stokken was bewerkt, dat hij zijn gevangene moest loslaten, die het uitschreeuwend van vreugde op een lopen zette naar Ittervoort. Aan het registratiekantoor te Ittervoort kwam een der karren met een Franse jongeling, die zich op de bodem onder de bagage verscholen had en bij zijn bevrijding de verstikkingsdood nabij was.

Er waren opvallend weinig zieken onder deze 1100 vluchtelingen.

Men meldt ons uit Breda:

Heden is de eerste droeve stoet vluchtelingen Breda binnengetrokken en van nu af kunnen er iedere dag worden verwacht. Was de aanblik in 1914 ontroerend, die van thans is hartverscheurend te noemen. Uit het noorden van Frankrijk, dwars door België heen, zijn deze oorlogsslachtoffers gekomen; die vandaag hier arriveerden waren reeds sedert 3 september op mars. En dit alles te voet!

's Morgens reeds was hier het bericht van de aankomst ontvangen en om één uur had men alles in gereedheid gebracht om de vluchtelingen naar behoren te herbergen. Maar het was reeds dicht bij vier uur in de namiddag, toen de stoomtram van de Belgische grens de Haagpoort binnenstoomde. De eerste zending bestond uit 64 mannen, 137 vrouwen en 79 kinderen. Een vrouw en twee kinderen moesten onmiddellijk per brancard worden vervoerd. Zonder verwijl nam het vluchtelingencomité in vereniging met de afdeling Breda van het Rode Kruis, de leiding en alle uitgewekenen vonden een voorlopig onderkomen in het souterrain van de Sint Franciscus kweekschool, welke vlak bij het station Haagpoort van de stoomtram is gelegen. Aan eten was er geen directe behoefte; de vluchtelingen hadden onderweg een krachtige soep gehad. Maar met grote graagte werd de warme koffie gebruikt en, dankzij de

weldadigheid van de Bredase burgerij, was er aan versnaperingen geen gebrek.

Met verschillende van deze oorlogsslachtoffers hebben wij een kort onderhoud gehad. Allen waren ze afkomstig uit Douai en omstreken en Saint-Amand. Zoals gezegd, waren ze sedert 3 september op reis; op die datum, aldus deelde een hoogbejaard vrouwtje ons mede, hadden de Duitsers de burgerlijke bevolking in ernstige overweging gegeven, naar het noorden uit te wijken. Alles moesten ze meenemen, wat vervoerbaar was. Dat van deze toestemming ruim gebruik was gemaakt, bleek uit de vele kruiwagens en primitieve handkarretjes, welke uit de goederenwagens ontladen werd. Enkele bevonden zich reeds van 4 oktober af aan de Nederlandse grens; andere waren er eerst dezer dagen aangekomen. Van een der vluchtelingen, een krasse grijsaard van diep in de zestig, in wie men onmiddellijk een man van ontwikkeling herkende, vernamen wij, dat op de droeve exodus van de heden binnengekomen groep niet minder dan 40 vluchtelingen ten gevolge van ontberingen en uitputting gestorven waren; de slachtoffers, die het beloofde land – aldus werd Nederland algemeen geheten – niet hadden mogen aanschouwen, waren bijna zonder uitzondering jonge meisjes. Onder de 64 mannen waren er slechts zeer weinig valide; de vrouwen waren schier zonder uitzondering in de rouw.

Nadat ze eerst behoorlijk waren geregistreerd, werden de 280 vluchtelingen verdeeld over de Fidelisstichting, de zaal der paters Capucijnen, die van Sobrietas en Ons Huis, andere werden ingekwartierd in een leegstaande bierbrouwerij in de Ginnekenstraat. De schamele bezittingen van de vluchtelingen werden op militaire bagagewagens vervoerd. Een woord van hulde aan de Nederlandse soldaten; ze zijn, waar het de verzorging van vluchtelingen betreft, in het minst niet veranderd sedert oktober 1914. Bovenop een wagen zagen we een sergeant zitten, zijn forse

armen geslagen om een uitgeteerd, oud, aldoor zacht snikkend moedertje; op zijn knieën was een kind gezet, dat, het grote leed niet beseffend, rustig met haar houten pop speelde ... En tal van onze "jongens" kruiden welgemoed, achter de militaire bagagewagens aan, de handkarretjes, waarop het weinige was gelost, dat de stakkers bij hun overhaaste uittocht nog hadden kunnen meenemen. En menig militair stapte gauw een winkel binnen, om voor de kleine slachtoffers een versnapering te kopen. Een lichtstraal in deze nacht van leed. En al de ongelukkigen was het aan te zien, hoe ze zich eindelijk, eindelijk veilig en goed verzorgd wisten. De dankwoorden, welke gestameld werden, waren slechts weinige, doch ze kwamen deze ongelukkigen uit de grond van het hart. En terwijl uit de verte onafgebroken het kanon dreunde, hadden, voor de duisternis inviel, al de oorlogsslachtoffers een beschuttend dak boven het hoofd.

De regeling was voortreffelijk; burgerlijke en militaire autoriteiten hebben met elkaar gewedijverd om vluchtelingen het oorlogsleed zo goed mogelijk te doen vergeten.

Gisterenmiddag zijn per tram uit Reusel te Eindhoven 130 vluchtelingen uit Noord-Frankrijk (Kamerijk-Douai) aangekomen. Vijf hoogbejaarde zieken zijn in de rooms-katholieke volksbond ter verpleging opgenomen.

's Avonds zijn terug 254 vluchtelingen naar Noord-Frankrijk aankomen.

Bij de aankomst 's avonds van de vluchtelingen was er bal in het Volksgebouw te Woensel. De dansende paren moesten spoedig plaats maken voor de zwervelingen. Een meisje van 10 jaar onder de aangekomen was haar moeder onderweg kwijtgeraakt en was troosteloos. Een majoor vernam na veel onderzoek, dat de moeder

reeds te Zeist was. Het kind is gisteravond nog, vergezeld van een verpleegster, daarheen vertrokken.

Alle vluchtelingen gaan hedenmiddag verder naar Utrecht, Amersfoort en Zeist om plaats te maken voor anderen, die worden verwacht.

Men meldt ons:

Wanneer de vluchtelingen van Vlissingen naar Frankrijk terugkeren, zal dit via Breskens, Sluis en Brugge geschieden.

Gisteravond zijn te Leeuwarden 800 vluchtelingen aangekomen, onder wie vele kinderen. Ze werden in het beursgebouw ontvangen, waar een maaltijd voor hen was in gereedheid gebracht. Voor de vrouwen en kinderen was op de bovenverdieping van het beursgebouw slaapgelegenheid, terwijl de mannen in een openbare school onderdak vonden.

Vandaag wordt aan een deel van deze verdrevenen in de provincie huisvesting verleend.

Het postpakkettenverkeer naar het door Duitsland bezette gebied van België is gestaakt.

Londen, 26 oktober. Officieel Brits bericht over de operaties in Vlaanderen. De Fransen hebben op de rechteroever van de Leie ten zuiden van Deinze een boerderij genomen, die de Duitsers in staat van verdediging hadden gebracht. Ze maakten 100 gevangenen. Verder van de legergroep in Vlaanderen niets te melden.

Berlijn, 27 oktober. Officieel. Legergroep van kroonprins Rupprecht. In Vlaanderen hadden geen bijzondere operaties plaats. De vijand zette de vernieling der Belgische plaatsen achter het front door. In

Otegem en Ingoigem kwam het grootste deel van de in kelders gevluchte bevolking om.

Berlijn, 28 oktober. Officieel: legergroep Rupprecht: geen grote gevechtsactie.

Ten zuidwesten van Deinze, ten oosten van Avelgem en bij Artres (ten zuiden van de Schelde) hebben wij vijandelijke aanvallen afgeslagen.

Londen, 28 oktober. De Engelsen zijn nu naar het noorden toe tot aan Waarmaarde naar de Schelde opgerukt. Dit dorp, dat ten noordoosten van Avelgem ligt, is echter blijkbaar nog niet in hun handen.

De Engelsen rukken ook op op het hoge terrein, in de buurt vlak ten noorden van het kanaal van Kortrijk, dat enige dagen lang de opmars in die buurt had opgehouden. Nu is zowat de helft van het hoge terrein ingenomen en waarschijnlijk zullen de Duitsers ook de rest ervan opgeven om achter de Schelde terug te gaan.

Tussen Doornik en Valenciennes staan de Engelse troepen nu bijna overal ten zuiden van Valenciennes langs de linie van de genormaliseerde Schelde.

De Belgische regering gaat afscheid nemen van Frankrijk.

Havre, 27 oktober. In de loop van de bijeenkomst, die woensdag te Havre plaats zal hebben ten bate van de Franse zeelieden, zal Cooreman, de minister-president, het woord voeren. Hij zal een betuiging van dankbaarheid brengen aan Frankrijk, waarvan hij uit naam der regering afscheid zal nemen. Verscheidene leden van de regering zullen namelijk aan het eind van deze week in het heroverde land geïnstalleerd zijn.

Van de Zeeuws-Vlaamse grens.

Men meldde ons gisteren uit Aardenburg:

Van elf tot twaalf uur ongeveer is Middelburg in Vlaanderen werkelijk met granaten beschoten. De molen en de kerk zijn gespaard, vele huizen zijn ingestort. De bewoners en de Belgische bezetting zijn achterwaarts België in gevlucht en getrokken. Er is voortdurend vliegeractie boven Middelburg. Granaatscherven vielen op Nederlands gebied. Gedurende het bombardement stegen zes geallieerde vliegers op, waarschijnlijk om Duitse batterijen tot zwijgen te brengen. Slechts vijf keerden terug. Ook was er hedenmorgen nog een luchtgevecht langs de grens, waarbij men een vliegmachine zag neerschieten.

Men meldt ons heden uit Aardenburg:

De beschieting van het Belgische Middelburg door de Duitse artillerie gisteren was een indirecte schending van onze neutraliteit. Het Duits geschut, dat in actie was, stond opgesteld bij St.-Laureins, zodat de afgeschoten projectielen hun weg moesten nemen over Nederlands grondgebied. Staande op de weg tussen Heille en Ede hoorde ik duidelijk de granaten over mijn hoofd komen uit het oosten, en zag ze daarna neerslaan op het Belgische dorp. Om ongeveer half elf was het bombardement begonnen. Van de schending van onze neutraliteit werd door een officier van de grenswacht een rapport uitgebracht aan een hogere militaire autoriteit, die hierop onmiddellijk een krachtig protest deed toekomen aan de commandant der Duitse artillerie. Korte tijd daarop werd het vuur gestaakt. Heden zullen de eerste 200 Franse vluchtelingen in ons land na besprekingen tussen Franse, Belgische en Nederlandse autoriteiten over Sluis om elf uur naar hun land terugkeren.

Men meldt ons uit Aardenburg:

Beide partijen gaan zich installeren aan de zuidgrens van West Zeeuws Vlaanderen, alsof ze van plan waren te blijven. Vanmorgen zweefden de kabelballons der Duitsers al boven de linie, die bij St.-Laureins begint en een paar geallieerde dito's achter Middelburg in Vlaanderen. Een der Duitse ballons was hedenmiddag al in brand geschoten en een andere werd zo onder vuur genomen, dat de inzittenden met de parachute zich in veiligheid stelden. Vanmorgen was een Duitse vliegmachine zoal eens aan het neuzen bij de Belgen en al spoedig klonk het rikketik van het machinegeweer van de Duitsers. Vanmiddag om vijf uur ongeveer herhaling ervan, maar deze wierp tevens handbommen. Een Hollands vaandrig, officier van piket aan de grensscheiding Heille-Middelburg in Vlaanderen, werd door een scherf van een der bommen aan de knie gewond, een Hollands soldaat aan het bovenbeen. Beiden zijn opgenomen in het ziekenhuis te Aardenburg. Ook de waardin uit het laatste Hollandse herbergje voor de grens werd getroffen.

Beide partijen zitten hier aan de grens vlak op elkaar, een groepje Duitse officieren confereerden vanmorgen heel kalm op de straatweg Ede-Maldegem en een paar kilometer verder in Middelburg zitten de Belgen. Het land daartussen, akkertjes omzoomd met kreupelhout, wordt door beide partijen afgepatrouilleerd. Vandaag moet een Belgische patrouille gestoten zijn op een Duitse en krijgsgevangenen gemaakt hebben, een Belgische soldaat wilde zich nog uit de voeten maken, doch werd dodelijk getroffen. Hij werd door de Duitsers opgenomen, aan de Hollandse grenswacht overgegeven om in een ziekenhuis opgenomen te worden, doch toen hij een ogenblik over de grens was, stierf hij. Zijn lijk zal naar Middelburg in Vlaanderen overgebracht worden om daar terug aan de Belgen gegeven te worden, die hem op

Belgische bodem zullen begraven. Zonderlinge, wrede ervaringen in zo'n klein stukje aardbodem!

Het is hier aan de grens vrij gevaarlijk. De militaire overheid handhaaft dan ook strikt het gebod: zonder pas niemand aan de grens. En wie er niets te maken heeft, krijgt ook volstrekt geen pas. Velen schijnt het toch niet af te schrikken. Aardenburg wemelt van vreemdelingen, geen hotelletje heeft nog een bed vrij en ook vele particulieren verschaffen onderdak. Voeg daarbij nog een stevige bezetting Hollandse soldaten, dan kan ieder zich voorstellen, hoe vol ons oude stadje zit.

De Belgen houden, evenals vroeger de Duitsers, de grens potdicht, waar ze gelijk in hebben. Het spioneren was alweer druk aan de gang, van beide kanten. Geen vluchteling mag nog door naar huis, misschien over 14 dagen, drie weken, plakt de Belgische vice-consul aan. De Belgische schippersbevolking, die te Sluis lag, gaat de volgende week weer België in, de geallieerden zullen die schepen goed op de vrije binnenwateren kunnen gebruiken. Het zal vreemd zijn, als de haven van Sluis leeg is en die kaaifiguren verdwenen zijn.

Geïnterneerden zijn er heden niet, en vluchtelingen komen er zo goed als niet meer door. De brooduitdeling in de wijk Moershoofde, Belgische gemeente St.-Laureins, maar aan deze zijde van de draad, is heden begonnen. Daar wonen een vierhonderdtal mensen, waarbij nog een driehonderd vluchtelingen gekomen zijn. Meel zit daar nog wel in die hoek, maar het zit bij enkele boeren, die het vasthouden uit speculatief oogpunt, terwijl de overige mensen niets hebben. De Relief zorgt voor de noodzakelijke voeding aldaar.

Men meldt ons heden uit Aardenburg:

Hedenmorgen in de vroege hebben de Duitsers de straatweg tussen Strobrugge en Maldegem opgeblazen. Ze brengen het terrein nabij de grens in staat van verdediging en kappen ook ter verbetering van het uitzicht hout weg. Hedenmorgen had er weer een schermutseling plaats tussen een Belgische en een Duitse patrouille.

In Vlaanderen.

De stemming.

Berlijn 25 oktober.

Geen stap mij ooit zo zoet een was,
als die ik eens, in Iperstee,
deur de afgefallen blaren dee!
Guido Gezelle.

Vlaanderen vlagde, met het felle blond van zijn herfstbladeren. Gelijk vlammen laaiden de slanke, gele kruinen omhoog, als stille vreugdevuren over het land. Het was een fantastische weelde, een onmetelijke rijkdom van tooi, zoals in de glorierijke dagen van het verleden, wanneer de Vlaamse steden – de roem van een wereldrijk – hun keizer de blijde intocht bereidden. De overweldigende gulden pracht van de trotse lanen was als een eindeloze erepoort, overdekt met gouden lover. Goud en brons was ook het tapijt, waarmee de grond belegd was, en waarin de voeten wegzonken.

In blonde distinctie, alsof het, ondanks de herfstbladeren, lente was, zo lag het land, stil onder het fijne, zilverachtige waas. Een welige vochtigheid blonk op zoden, bietenakkers en weiden. Het was, of de bodem zoeven van een ijskorst bevrijd was. Vlaanderen was nu eerst ontdood, zo leek het.

En langs de wegen liepen weer mensen van dorp tot dorp. De beperkende bepalingen, die hier, in het etappegebied, het verkeer aan banden hebben gelegd, waren opgeheven, opdat ieder heen kon trekken waar en wanneer het hem lustte. Het volk was weer vrij in zijn bewegingen en voelde zich opnieuw vrij in zijn land.

Een blijde herinnering zal in mijn leven de automobielrit van zondag 20 oktober door het herlevende Vlaanderen blijven! Wat een vrolijk bewegen was er in de dorpen. Alle lieden waren uitgelopen uit hun huizen en achterstraatjes, om zich te scharen langs de wegen en op de kerkpleinen, en met tevreden nieuwsgierigheid toe te kijken naar het voorbijtrekken der colonnes, dat zij, in hun optimistisch geloof, reeds uitlegden als de bevrijding uit de dwang van de oorlogstoestand. Zondags waren hun kleding en hun stemming. Van spanning was er niets bij hen te bespeuren, het was, of ze met volkomen zekerheid reeds uitkijkende waren naar de grote intocht, waarvoor het herfstland met zo verblindende pracht al scheen getooid. Zoals ze daar stonden, voor de verwezenlijking van hun hoop, schenen ze zich alweer heer en meester te voelen in hun Vlaanderen. Voor gevaren bij de ontruiming, of bij het doortrekken van het front door hun land, schenen ze niet bezorgd. Door de maatregelen en het optreden der Duitsers in de laatste tijd, had zich overal vertrouwen gevestigd. De veroveraar kan er zich waarschijnlijk niet op beroemen, sympathie gewonnen te hebben in het land, dat hij gaat verlaten, hoe vriendschappelijk ook nu nog vaak de verhouding bleek tussen landbewoners en soldaten. Hoe dieper men dat beseft, des te onverdachter klonken de woorden van lof over zijn houding bij het afscheid, die we overal van burgers en magistratspersonen, ja, menigmaal van vluchtelingen, te horen kregen. Onvriendelijke gevoelens voor de wegtrekkenden, die zich openbaarden in een guitig tintelen van leedvermaak in de ogen van de belangstellende jeugd, uitten zich bij de volwassenen slechts

zelden in blikken van zichtbare haat, die we in oostelijke delen van België vaak de Duitsers zo stekend hebben zien volgen.

Het waren grote dagen voor Oost-Vlaanderen, de dagen van komende bevrijding. Hielden wij stil op een marktplein, dan verzamelde zich de dorpsjeugd om ons heen, reeds voorboden van komende dingen in ons vermoedend. Ze antwoordden met leuke vrijpostigheid op onze vragen, riepen ons dingen toe, niet voor Duitse oren bestemd, maar die toch, in hun rake overmoed, zelfs onze militaire begeleiders deden glimlachen, als we ze vertaalden. De mannen, die in geheimzinnige gesprekken samen stonden, hielden zich meest op een afstand, maar de vrouwen konden hun nieuwsgierigheid en mededeelzaamheid tegenover de ongewone bezoekers slechts zelden bedwingen. Wel begonnen ze steeds met enige voorzichtigheid, maar groot-Nederlandse gemeenschap deed spoedig hun hart onbepaald overlopen. Hadden ze niet allen bloedverwanten in het land over de grenzen, dat ternauwernood nog als buitenland werd beschouwd? Ze kregen daardoor veel te horen, vooral daar onze begeleiders zich meestal terzijde hielden. Hoe zeker waren al die dorpelingen reeds van hun zaak! En toch wisten ze zo weinig hoe de dingen stonden. Dat Brugge ontruimd was, was hen nog onbekend; in het westen zweeg het kanon, dat van het naderend front had kunnen getuigen.

Hier en daar was kermisvreugde. De jeugd vierde met veel gerucht feest in primitieve draaimolens en luchtschommels. Lucht van wafelbakkerijen drong zelfs door tot onze gretige neusgaten. Gevoel van vrijheid en blijheid heerste in het land. Zelfs buiten de dorpen en steden voelde men het, prikkelend als champagne, in de lucht.

In Gent was het anders, daar miste de stemming de verrukkelijke omlijsting van het Vlaamse herfstland. Maar de gedruktheid, die ik bij een vroeger bezoek aan de stad had aangetroffen, was volkomen

geweken. De bevolking was reeds weer verrezen. De straten wemelden van militair vertier. Maar daartussen bewogen zich de Gentenaars, zo zeker zich voelend in die omgeving, als de bewoners van een stad te midden der menigte van vreemdelingen, die hun jaarmarkt komen bezoeken. Zondagmorgen vooral was er zeer veel levendigheid. De hele burgerij scheen uitgelopen. Op het Wapenplein was er militair concert en daaromheen flaneerde de menigte, burgers en soldaten. Een eskadron uhlanen met de vlaggetjes op hun lansen ontplooid, reed daar doorheen; veldgeschut en caissons ratelden voorbij. Contact was er niet op het plein tussen burgers en soldaten, maar evenmin zichtbare vijandschap. Men liep elkaar volkomen vreemd voorbij. Merkbaar echter voelden de soldaten zich hier reeds te gast, terwijl de burgers zich weer bewogen als meesters in hun stad. Sprak men met de mensen, dan vertoonden ze niet de geringste bezorgdheid over het lot van hun stad, ofschoon het uitblijven van de wapenstilstand hen heel goed met vrees had kunnen vervullen. Beseften ze niet, dat de strategisch zo gewichtige Scheldelinie dwars door Gent heen loopt? Het zou echter moeilijk zijn geweest, hen dat aan het verstand te brengen.

Maar praten over de toestand, kansen overwegen, dat deden ze genoeg. In de winkels, waar men de oorlogsprijzen, in afwachting van komende overloed, onstuimig had verlaagd, staken de lieden de hoofden bij elkaar. Daar bespraken ze de laatste nieuwtjes, geruchten en schandaaltjes. Het was zeer leerzaam, ernaar te luisteren. Grappig was de uitwerking geweest van een voorval, dat het hoofdonderwerp was van alle gesprekken. In een ondeugdzaame buurt waren matrozen diep in hun nationale gevoelens beledigd geworden. Men had hun vriendschap versmaad, met de mededeling dat hun tijd nu voorbij was. Nu kwam de Engelse marine aan de beurt, aldus hadden de opeens hardvochtig geworden dames verklaard. Welk zeeman zou zich zoiets laten zeggen? Iedere

Rotterdammer weet, welke gevolgen dit moest hebben voor de inboedel van de zo ongestraft geworden behuizingen. De indruk, die deze gewelddaad maakte, was zeer verschillend. De Gentse burgerij blaakte van leedvermaak over het ongeval, dat de meer beminnelijke dan beminde dames getroffen had. Heel anders echter oordeelden de Duitse soldaten. De commandant was natuurlijk zeer streng opgetreden en had alle nachtl lokalen voor soldaten verboden. Deze stonden nu 's avonds reeds zeer vroeg op straat. Het kan zijn, dat dit de vreugde van de Gentenaars over het geval nog had verhoogd!

Dit waren zo de dingen, die de lieden in deze dagen bezig hielden. Tegenover ons, pas aangekomenen, stortten ze natuurlijk ook hun hart uit over de bekende rekvisitie van het laatste jaar. Maar klachten over de behandeling gedurende de ontruimingsperiode heb ik geen enkele gehoord. Vroeg men daarnaar, dan was het antwoord steeds, dat er niets bijzonders was voorgekomen.

Op de bijeenkomst van de Franse, Italiaanse, Belgische en Britse secties van het intergeallieerd parlementair comité te Londen, gedurende de vorige week, zijn de volgende moties aangenomen:

1. Het is van essentieel belang, dat de naties, die thans verenigd zijn in de strijd voor de vrijheid, hun nauwe hartelijke gemeenschap handhaven, totdat de gevaren, die thans nog dreigen, afgewend zijn door de volkomen medewerking van de vijandige machten en totdat het gevaar, dat in de toekomst dezelfde rampen als thans over het mensdom ontketend worden, terzijde gesteld is.
2. Het is van overheersend belang, dat de regeringen van de naties, die thans verenigd zijn in de strijd voor vrijheid, dadelijk overgaan tot de voorbereiding van een plan voor het instellen na de oorlog van een mechanisme, dat de ontwikkeling moet verzekeren van de "statenbond", hetgeen de beste manier zou

zijn om tot een duurzame vrede te geraken door de gezamenlijke actie der vrije volkeren.

3. De heropbouw van Midden-Europa moet plaats hebben op de grondslag der nationaliteiten met inachtneming van het recht der volkeren om over hun eigen lot te beschikken en van de noodzakelijke waarborgen voor de duurzame vrede van Europa.
4. De verliezen aan koopvaardij schepen ten gevolge van de duikbootoorlog moeten zoveel mogelijk goedge maakt worden door de overdracht van vijandelijke scheepstonnenmaat.
5. Het comité wijst de geassocieerde regeringen op de noodzakelijkheid tot het gezamenlijk medewerken aan een intergeallieerde onafhankelijke luchtstrijdkracht, met het doel om, zo nodig, de tegenstand van de vijand te breken door een veldtocht van luchtaanvallen op vijandelijk grondgebied en het spreekt als zijn mening uit, dat de meest afdoende wijze om dit plan ten uitvoer te leggen zou zijn een gemeenschappelijke industriële controle op de productie van luchtvaartmateriaal.
6. Het comité verzoekt de geassocieerde regeringen onmiddellijk over te gaan tot het instellen van een commissie, die voorstellen zal moeten doen voor een internationale luchtvaartwetgeving met het doel bepaalde luchtverkeerswegen te organiseren.

Volgens een bericht, dat de Neue Zürcher Nachrichten van "volkomen bevoegde zijde" zegt te ontvangen, zou zo goed als zeker zijn, dat de vredesonderhandelingen te Brussel plaats zullen hebben. Engeland en de Verenigde Staten zouden steeds deze wens gehad hebben en hun opvatting zou gezegevierd hebben.